

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XX. KÖTET. 1913 SZEPTEMBER—OKTÓBER 9—10. FÜZET.

Az oxfordi II. nemzetközi entomologiai kongresszus.

Irta: DR. HORVÁTH GÉZA.

Az entomologia művelői a nemzetközi entomologiai kongresszusok intézményének alapjait 1910-ben Brüsszelben vetették meg. Ott folyt le akkor az I. nemzetközi entomologiai kongresszus,¹ mely az angol szakemberek meghívása folytán a II. nemzetközi kongresszus helyéül az angolországi Oxfordot jelölte ki.

Az oxfordi kongresszus, mely 1912 augusztus első felében tartott meg s a melyen a Magyar Nemzeti Múzeumot képviselni szerencsém volt, úgy tudományos, mint egyéb tekintetben méltán sorakozik elődjéhez. Míg azonban a brüsszeli kongresszusnak egyik főbb vonzóereje az akkor tartott világkiállítás volt, addig Oxfordban tisztán csak a szaktudomány érdeke hozta össze a résztvevőket. Ennek volt köszönhető, hogy az oxfordi kongresszus tagjai csaknem kivétel nélkül hivatásos entomologusok voltak és hogy a laikus elem, mely az efféle nemzetközi gyülekezeteknek rendes járuléka szokott lenni, ez úttal jóformán elmaradt s legfeljebb az entomologusok női családtagjai által volt képviselve.

Oxford az ő tudományos gyűjteményeivel, könyvtáraival és egyéb egyetemi intézményeivel valóban meg is érdemli a tudomány embereinek érdeklődését; de különös fontossággal bír épen az entomologusokra nézve, mert itt ebben a híres egyetemi városban élt és működött az entomológiának egyik nagymestere, J. O. Westwood s itt őrzik tudományos munkásságának gyümölcseit, az általa feldolgozott nagybecsű rovargyűjteményeket.

Az entomologiai kongresszus tagjai, a kiknek száma összesen 163 volt, 19 országból verődtek össze. Legszámosabban voltak ter-

¹ A brüsszeli kongresszusról annak idején DR. KERTÉSZ KÁLMÁN számolt be olvasóinknak (Rov. Lap. XVIII, 1911, p. 22—24, 33—36, 49—53 és 70—74).

mészetiesen az angolok. t. i. 86-an; számuk tehát az összes résztvevők felénél többre rugott. Az európai országok közül Németország 13. Belgium 9. Franciaország 8. Magyarország. Hollandia és Spanyolország 4—4. Svédország, Svájc és Törökország 2—2. Ausztria és Luxemburg pedig 1—1 taggal voltak képviselve. Múltán feltűnt, hogy sem Olaszországból, sem Oroszországból, a hol pedig annyi jeles entomologus él, senki sem jelent meg. Magyarországból rajtam és leányomon kívül ott voltak még JABLONOWSKI JÓZSEF, a m. kir. állami rovarvadász állomás főnöke és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN m. nemz. múzeumi őr, mint a Magyar Entomologiai Társaság képviselői. Magam a Magyar Nemzeti Múzeumon kívül a kir. magy. Természettudományi Társulatot is képviseltem.

A mi az idegen világrészeket illeti. aránylag sok. t. i. 19 résztvevő. még pedig többnyire gazdasági entomologus érkezett az észak-amerikai Egyesült-Államokból. Két-két tag jött Kanadából és a Sandwich-szigetokről, míg Egyiptom, Angol-Keletafrika, Borneo és Chile egy-egy szakemberrel voltak képviselve.

A résztvevők legnagyobb részét az ódon építkezésű, de azért modern berendezésű egyetemi collegekben szállásolták el. Ezekből, a még most is érvényes régi szabályok szigorú tilalma miatt, csak a kongresszus nő tagjai voltak kénytelenek kirekeszteni. Az első ismertetési estélyen azonban, mely augusztus 4-én az 1379-ben alapított New College disztermében tartatott meg, mindamellet résztvehettek már nemcsak a kongresszus férfi tagjai, hanem a beiratkozott hölgyek is, valamint az oxfordi tudományos körök mindkét nembeli előkelőségei. Ezen az estélyen osztották ki a kongresszus részletes programját, továbbá mindenféle nyomtatványokat és a tagsági jelvényeket, melyek zománczott lapon az oxfordi egyetem czimerét ábrázolták. A kiosztott nyomtatványok közt volt Oxford város képes kalauza, mely főleg az egyetemi intézetek ismertetését tartalmazza, de egyik fejezetében Oxford vidékének rovarfaunájára is kiterjeszkedik. Ebből megtudtuk a többi között, hogy az Angolországból ismert 3436 bogárfaj közül Oxford környékén eddig 1867 fajt, tehát az összes angolországi fajoknak több mint felét sikerült felfedezni.

A kongresszus érdemleges munkásságának színhelye az egyetem természetrajzi múzeuma volt; ennek előadási termeiben tartattak nemcsak az együttes ülések, hanem a szakosztályok ülései is. Így képen meg volt adva a módja, hogy a tagok minden sok idővesztés nélkül résztvehessenek az üléseken. Sajnos azonban, hogy még így sem lehetett az ember minden ülésen jelen; mert néha megesett, hogy a gazdag tárgysorozat miatt két szakosztály ugyanabban az időben volt kénytelen ülésezni.

A megnyitó ülés, melynek elnöke a kongresszus elnöke POUL-

ron E. B. egyetemi tanár, alelnöke pedig e sorok írója volt, augusztus 5-én általános érdeklődés között folyt le. Az elnök érdekesen változtatta azt a szerepet, melyet az oxfordi egyetem és jelesen annak természetrajzi múzeuma az entomologia tudományos fejlesztésében több mint egy félszázad óta játszottak s a melyből kifolyólag jogos büszkeséggel fogadhatja most falai között a földkerekség entomológusait. Majd áttért a lepkéknél tapasztalható mimikry-jelenségekre és rendkívül gazdag sorozatok bemutatása kapcsán, tanulságosan fejtegette a madagaszkári *Papilio Dardanus* nőstényeinek szín- és rajzbeli elváltozását az afrikai kontinens különböző vidékein. Míg a hímek mindenütt megtartják eredeti színeiket és mustrázatukat, addig a nőstények, melyek Madagaszkárban még a hímekhez hasonlítanak, a kontinensen már elűtnek tőlük és vidékenként más-más ott előforduló lepkefajoknak, nevezetesen az undorító ízű Danaidáknak mustrázatát veszik fel.

A megnyitó ülésen azonkívül még egy előadást hallottunk ROTHSCHILD N. KÁROLY-tól, a ki a természeti kincsek megvédéséről s e célra szolgáló védterületek létesítéséről értekezett. Fejtegetéseit általában sokan helyeselték; de az amerikai gazdasági entomológusok nagytudású vezére, HOWARD, nem titkolhatta el abbeli aggodalmát, hogy vajjon az efféle védterületek, nemzeti parkok és rezervációk, a melyekben a természet egészen szabadjára lesz hagyva s a hol mindenféle kártékony állat is teljesen háborítatlanul fog szaporodhatni, nem fogják-e majd a szomszédos területek mezőgazdaságát és erdőségeit állandóan veszélyeztetni.

A kongresszus második napján tartott összes ülésen J. H. COMSTOCK amerikai (ithacai) egyetemi tanár vetített képek kíséretében a pókselymet s a pókoktól származó különféle selyemfajtákat ismertette.

Az augusztus 7-iki összes ülés származástani kérdésekkel foglalkozott. Első tárgya DR. J. F. VAN BENMELEN groningeri tanár előadása volt a lepkeszárny fejlődésének származástani jelentőségéről. Az előadó a szárnyak mustrázatát a bábstádiumban is vizsgálván, reájött és kimutatta, hogy bizonyos egymással különben rokon lepkefajoknak, melyek kifejlett állapotukban most egymástól külsőleg nagy mértékben különböznek, valaha hasonló mustrázatuk volt.

Utána J. W. TAYLOR arról a befolyásról értekezett, a melyet a környezet, a származás és egyéb tényezők az állatok földrajzi elterjedésére gyakorolnak és reámutatott ily irányú vizsgálatok szükségére az entomologia terén is.

Befejezésül L. DONCASTER cambridgei tanár az *Abraxas grossulariata* lepkén és a *Drosophila anpelophila* légyen tett megfigyelései alapján az ivarok jellemző bélyegeinek állandó öröklékenységet fejtegette.

Az augusztus 8-iki összes ülést HANDLIRSCH ANTAL bécsi múzeumi ór előadása töltötte ki, mely a rovarok földrajzi elterjedését a származástan és paleontologia tanulságaival igyekezett megvilágítani.

Valamint a megnyitó ülés, úgy az összes ülések is mindig délelőtt tartattak; a délutánokat a szakülések foglalták le, de a bejelentett előadások nagy száma miatt egyik-másik szakosztály délelőtt, sőt még az esti órákban is ülésezett. A kongresszus öt szakosztályra oszlott, ú. m.:

I. Rendszertan és állatföldrajz.

II. Morphologia és anatómia.

III. Származástan, bionómia és mimikry.

IV. Gazdasági és közegészségügyi rovartan.

V. Nomenklatura.

Az I. szakosztály négy ülésén a következő előadások kerültek napirendre:

H. J. KOLBE (Berlin): A kontinensek állatföldrajzi elemeinek differenciálódása.

C. E. PORTER (Santiago, Chile): A chilei Coccidák jegyzéke és bibliographiája.

DR. W. HORN (Berlin): A JUNK-SCHENKLING-féle új Coleopterorum Catalogus kiadásáról.

J. WATERSTON (Ollaberry, Angolország): A vihardaráron (*Procellaria*) talált új parazitáról.

M. BURR (Dover, Angolország): Az *Arixenia* nevű aberráns Forficulida-genus biológiai, morphológiai és anatómiai viszonyai.

DR. K. JORDAN (Tring, Angolország): A Polyetenidák eleven-szülése.

K. VON ROSEN BÁRÓ (München): Fossilis Termitákról.

D. P. SPEISER (Labes, Németország): Észrevételek és jegyzetek néhány vérszívó rovar földrajzi elterjedéséről.

P. P. CALVERT (Philadelphia): A szitakötőkre vonatkozó ismeretek haladása 1895-től 1912-ig.

R. S. BAGNALL (Penshaw, Angolország): Közlemények a Thysanopterák ismeretéhez.

A II. szakosztály két ülést tartott a következő tárgysorozattal:

DR. F. A. DIXEY (Oxford): A lepkék illatszerveiről.

G. H. CARPENTER (Dublin): Maxillulák jelenléte bogár-álcáknál.

DR. HORVÁTH GÉZA (Budapest): A Cicadidák felső szárnyának szerkezetéről.

L. NAVAS (Barcelona): A rovarok szárnyain található néhány szerv.

FRED. LOWE (London): A Blattidák szárnyának szerkezete.

DR. T. A. CHAPMAN (Reigate, Angolország): A gyapjas pille (*Lymantria dispar*) lábainak regenerálódása.

A III. szakosztály három ülésének tárgyai voltak:

E. B. POULTON (Oxford): C. A. WIGGINS és DR. G. H. CARPENTER mimikry-tanulmányai az ugandai erdőkben élő lepkéken.

DR. R. C. L. PERKINS (Honolulu): A Sandwich-szigeten honos darazsak (*Odynerus*) csoportosítása színeik szerint.

K. ST. A. ROGERS (Mombasa, Keletafrika): Az *Alaena picata* keletafrikai *Lycaenida* két ivarának mimikryje.

H. ST. J. DONISTHORPE és W. C. CRAWLEY (London): A hangyabolyok alapítása.

W. M. WHEELER (Cambridge, Mass.): A középamerikai akácfa-hangyákról.

R. C. PUNNETT (Cambridge, Angolország): A *Papilio Polytes* polymorphismusa.

A. H. HAMM (Oxford): Nyugvó rovarok és környezetük fényképeinek bemutatása.

A IV. szakosztály ülései, a melyeknek egyikén JABLONOWSKI JÓZSEF elnökölt, a gazdasági entomologusok élénk részvéte mellett folytak le és mind gyakorlati kérdésekkel foglalkoztak, a mint azt a következő tárgysorozatuk is mutatja:

D. MORRIS (Boscombe, Angolország): A czukornádat és gyapotot károsító rovarok Nyugat-Indiában.

J. DEWITZ (Metz): Az élettan szerepe a kártékony rovarok tanulmányozásában.

JABLONOWSKI JÓZSEF (Budapest): A marokkói sáska írtása Magyarországon.

JABLONOWSKI JÓZSEF (Budapest): A szőlőmolyok írtásáról.

A. G. L. ROGERS (London): A növényeket károsító rovarok és gombák tanulmányozásának szükségéről, mint a törvényhozás előfeltételéről. Ebből az előadásból kifolyólag a szakosztály a kártékony rovarok és gombák nemzetközi nyilvántartásáról elfogadott egy javaslatot, mely aztán jóváhagyás végett a bezáró összes ülés elé került.

F. V. THEOBALD (Wye, Angolország): A borsót károsító levéltetvek.

S. A. FORBES (Nebraska): *Simulium* és pelagra az észak-amerikai Illinois-államban.

F. A. LOWE (London): A házi légy írtásáról.

Az V. szakosztály két ülést tartott. Az egyik ülés alelnöke DR. KERTÉSZ KÁLMÁN volt. A napirendre került kérdések e szakosztályban majdnem mind élénk vitákra adtak alkalmat; a viták során ismét csak az derült ki, hogy a nomenklatura dolgában az entomologusok sem fognak egyhamar megegyezésre jutni.

Elsőnek CH. OBERTHÜR (Rennes, Franciaország) fejtegette nagy szónoki készséggel a leírt rovarok ábrázolásának szükségét, de indítványát, melyet e szavakban foglalt össze: „Pas de bonne figure à l'appui d'une description, pas de nom valable“, még sem fogadták el.

DR. W. HORN (Berlin) a prioritás elvének legszigorúbb alkalmazását és e részben minden legcsekélyebb kivétel mellőzését sürgette, de ily értelmű javaslata szintén nem nyert többséget.

Hasonló elutasításban részesült CH. KERREMANS (Brüsszel) abbeli indítványa, hogy a fajváltozatoknak ne adjanak külön neveket, hanem csak betűkkel vagy folyószámokkal jelöljék őket.

Helyesléssel találkozott azonban E. OLIVIER (Moulins, Franciaország) óhajta, hogy a rovarok leírásánál a diagnózisok lehetőleg latin nyelven közöltesse.

E szakosztály tárgyalásai között legfontosabb volt az a javaslat, melyet a londoni entomológiai társaság nevében G. WHEELER (London) és G. T. BETHUNE BAKER (Birmingham) terjesztettek elő és melyet a szakosztály el is fogadott, t. i. hogy a nomenklatura kérdéseinek tisztázása végett minden országban nemzeti nomenklatura-bizottságok szerveztessenek, melyek aztán egy nemzetközi nomenklatura-bizottságnak legyenek alárendelve.

A szakosztályok munkálkodásának befejezése után, miközben egy este még S. A. NEAVE (Ingatestone, Angolország) vetített képekkel kísért érdekes előadását Keletafrikában tett entomológiai utazásairól meghallgattuk, elérkeztünk a kongresszus bezáró üléséhez.

Ez a bezáró ülés, augusztus 9-én, két tartalmas előadással kezdődött. Az egyikben A. SEITZ darmstadti tanár saját kísérletei alapján azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy hogyan látják a rovarok a külvilágot? A másik előadó, V. L. KELLOG kaliforniai egyetemi tanár, ismertette a Mallophagák elterjedését országok és gazdaállataik szerint.

Ez után a szakosztályok javaslatai kerültek napirendre.

A IV. szakosztály indítványa a kártékony rovarok és gombák nemzetközi nyilvántartására vonatkozott. A kongresszus az indítványt elfogadta és elhatározta, hogy e kérdésnek nemzetközi rendezése a Rómában székelő Nemzetközi Mezőgazdasági Intézetet fogja felkérni.

Az V. szakosztály javaslata, hogy nemzetközi, illetőleg nemzeti nomenklatura-bizottságok szerveztessenek, szintén elfogadtatott. Megválasztottak országok szerint az egyes megbízottak, a kiknek feladatuk lesz a nemzeti nomenklatura-bizottságokat szervezni. Magyarország számára DR. KERTÉSZ KÁLMÁN választott meg.

Néhány apróbb adminisztratív ügy elintézése után napirendre került a jövő kongresszus helyének megválasztása. Két helyről érkezett meghívás, ú. m. Bécsből és Észak-Amerikából. Az amerikaiak nyomatékosan támogatták az amerikai meghívást. A nagy többség mindamellett úgy vélekedett, hogy most, mikor még az entomologiai kongresszus még egészen fiatal intézmény, még nem volna czélszerű a kongresszussal az új-világba menni; annak előbb itthon, Európában meg kell erősödnie. A választás emélfogva Bécsre esett, a hol a III. nemzetközi entomologiai kongresszus HANDLIRSCH ANTAL, az udvari természetrajzi múzeum őrének elnöklete alatt 1915-ben fog összeülni.

Ezzel véget értek a kongresszus tanácskozásai és POULTON elnök teljes meglepéssel tekinthetett vissza a kongresszus egész lefolyására, a mikor azt meleg búcsúszavak kíséretében berekesztette.

A kongresszus tagjai, ámbár idejüket tökbnyire az üléseken töltötték, mindamellett találtak alkalmat arra, hogy Oxford nevezetességeit, jelesen a régi egyetemi épületeket, az ódon collegek berendezését s a modern egyetemi intézeteket megtekintsék. Maga az egyetemi természetrajzi múzeum, a melyben az ülések tartattak, sok érdekes és tanulságos látnivalót nyújtott. Különösen érdekelték az entomologusokat a múzeum gazdag rovargyűjteményei, valamint a kongresszus számára készült különleges kiállítások, melyek a múzeum külön termeiben voltak elhelyezve. Így DR. F. A. DIXEY Pierinákat, H. ELTRINGHAM afrikai *Acraea*-fajokat, POULTON tanár és A. H. HAMM ragadozó rovarokat és zsákmányait, POULTON tanár mimetikus rovarsoportokat állítottak ki.

A rendezőség azonkívül kellően gondoskodott a kongresszus tagjainak társas érintkezéséről és szórakozásáról is. Egy délután kirándulásoknak volt szentelve; a tagok egy része HARCOURT gyarmatügyi államtitkár Nuneham birtokát, más része pedig az oxfordi St. John's College „Bagley Wood“ nevű erdejét látogatta meg. A hivatalos lakoma az 1610-ben alapított Wadham College díszes refektoriumában tartatott meg.

A kongresszus bezárását követő napon, csaknem valamennyien Tringbe utaztunk, a hol mint ROHSCHILD WALTER vendégei annak gazdag zoologiai múzeumát tekintettük meg. Ez a múzeum tudvalevőleg a madarakra és lepkékre fekteti a fősúlyt s ezekben igazán gazdag. Így pl. a lepkegyűjteményben csak az egy *Ornithoptera*-genus 140 üveges fiókot foglal el.

Adatok Alvincz és környéke lepkefaunájához.

Irta : ULBRICH EDE.

Korán elhunyt neves festőművésziünk PATAKY LÁSZLÓ barátommal gyakran beszélgettünk entomológiáról, miközben ő váltig állította, hogy az erdélyi rovarfauna teljesen más mint a magyarországi és hogy ezt nekem bebizonyítsa, nyomban vállalkozott is részemre Alvinczen, akkori lakhelyén, lepkéket gyűjteni, melyeket én meghatározni és alkalmas helyen közzétenni megígértem. Fel is szereltem őt nyomban egy lepkehálóval, méregüveggel, gyűjtődobozzal és megfelelő mennyiségű rovartűvel.

Mindjárt az első év őszén elhozta lepkegyűjtése eredményét három dobozban. A második esztendőben újból hozott magával ha jól emlékszem két dobozzal. A reá következő esztendőben azonban beszüntette a gyűjtést, mert akkor már betegeskedni kezdett, betegsége azután hamar a sírba is vitte.

Ha oly korán elhunyt barátom lepidopterologiai tevékenységét csak néhány évig is folytathatta volna, Alvincz és környékének lepkefaunáját eléggé megismerhettük volna. Már két évi gyűjtése, pedig csak kertjében, a kertje előtti réten, valamint azt gyűjtötte még ami este szobájában a lámpára repült, mégis elég szép anyagot hozott össze daczára annak, hogy a lepkék életviszonyait és szokásait nem ismerte.

Régi barátom emlékének tartozom és kötelességet vélek vele szemben teljesíteni, ha ígéretemhez képest az általa gyűjtött anyagot ezennel közzéteszem, még ha ezen adatok az említett körülményeknél fogva nem is meritik ki az alvinczi lepkefaunát és tisztán csak azt czélozzák, hogy korán elhunyt jeles festőművésziünknek ezen a téren való működését is megörökítsék.

Ámbár gyűjtése korántsem igazolta szegény barátomnak azon nézetét, hogy Erdélyben egészen más lepkék repülnek mint Magyarországon: a gyűjtött anyagban mégis — mint az alábbiakból látható — elég sok az u. n. „érdekes állat“.

Papilio Podalirius L., var. *Zanclus* Z., *Machaon* L.

Thais Polyxena SCHIFF.

Parnassius Mnemosyne L.

Aporia crataegi L.

Pieris brassicae L., *rapae* L., *napi* L., *Daplidice* L., var. *Bellidice* O.

Euchloë cardamines L.

Leptidia sinapis L.

Colias Hyale L., *Chrysotheme* Esp., *Edusa* F.

Gonopteryx rhamni L.

- Pyrameis Atalanta* L., *cardui* L.
Vanessa Io L., *urticae* L., *polychloros* L., *Antiope* L.
Polygonia c-album L.
Melitaea Cinxia L., *Phoebe* KN., *Trivia* SCHIFF., *Athalia* ROTT.
Argynnis Dia L., *Lathonia* L., *Niobe* var. *Eris* MEIG., *Adippe* var.
Cleodoxa O., *Aglaja* L., *Paphia* L., *Pandora* SCHIFF.
Melanargia Galathea L., ab. *leucomelas* ESP., var. *Procida* HBST.,
var. *turcica* B.
Satyrus Semele L., *Arethusa* ESP., *Dryas* SCOP.
Pararge Megaira L., *Maera* L.
Aphantopus Hyperanthus L.
Epinephele Jurtina L., *Lycaon* ROTT.
Coenonympha Iphis SCHIFF., *Arcania* L., *Pamphilus* L.
Nemeobius Lucina L.
Chrysophanes Thersamon ESP., *dispar* var. *rutilus* WERNB., *Phlaeas*
L., *Dorilis* HUFN.
Lycaena Argus L., *Orion* PALL., *Astrarche* BRGSTR., *Icarus* ROTT.,
Hylas ESP., *Bellargus* ROTT., *Corydon* PODA, *Cyllarus* F., *Arion* L.
Carcharodus altheae HB.
Thanaos Tages L.
Protoparce convolvuli L.
Macroglossa stellatarum L.
Hypogymna morio L.
Euproctis chrysorrhoea L.
Arctornis nigrum MÜLL.
Stilpnotia salicis L.
Lymantria dispar L.
Lasiocampa trifolii ESP., var. *medicaginis* BKH.
Saturnia pyri SCHIFF.
Agrotis obscura BRAHM., *c-nigrum* L., *tritici* L., *segetum* SCHIFF.,
crassa HB.
Epineuronia popularis F.
Mamestra nebulosa HUFN., *brassicae* L., *splendens* HB., *oleracea* L.,
trifolii ROTT.
Dianthoecia irregularis HUFN.
Bryophila raptricula HB.
Diloba coeruleocephala L.
Hadena secalis L.
Gortyna ochracea HB.
Leucania turca L.
Caradrina quadripunctata F., *alsines* BRAHM, *ambigua* F.
Amphipyra tragopogonis L., *livida* F.
Taenioecampa gothica L.

- Scopelosoma satellitia* L.
Acontia lucida HUFN., *luctuosa* ESP.
Rivula sericealis SCOP.
Emmelia trabealis SCOP.
Plusia chrysitis L., *gamma* L.
Euclidia mi CL., var. *literata* CYR., *glyphica* L.
Aedia funesta ESP.
Catocala elocata ESP.
Zanclognatha tarsiplumalis HB.
Hypaena proboscidalis L.
Euchloris smaragdaria F.
Nemoria pulmentaria GN.
Thalera lactearia L.
Acidalia trilineata SCOP., *ochrata* SCOP., *rufaria* HB., *herbariata* F.,
inornata HW., *aversata* L., *immorata* L., *rubiginata* HUFN.,
marginepunctata GOEZE, *punctata* SCOP., *caricaria* REUTTI, *im-*
mutata L., *flaccidaria* Z., *ornata* SCOP., var. *decorata* BKH.
Rhodostrophia vibicaria CL.
Lythria purpuraria L., var. *rotaria* F.
Anaitis praeformata HB.
Larentia fulvata FORST., *ferrugata* CL., *verberata* SCOP., *frustata*
Tr., *galiata* HB., *flavofasciata* THBG., *bilineata* L., *comitata* L.
Tephroclystia oblongata THBG.
Abraxas grossulariata L., *marginata* L., var. *pollutaria* HB., *adustata*
SCHIFF.
Deilinia pusaria L.
Selenia bilunaria ESP.
Caustoloma flavicaria HB.
Semiothisa notata L.
Boarmia repandata L., *selenaria* HB., *crepuscularia* HB., ab. *defes-*
saria FRR.
Gnophos dumetata Tr.
Ematurga atomaria L.
Phasiane clathrata L., *glarearia* BRAHM.
Eubolia arenacearia HB., g. ae. *flavidaria* EV., *murinaria* F., ab.
cineraria DUP.
Syntomis Phegea L.
Phragmatobia fuliginosa L.
Diacrisia Sannio L.
Callimorpha quadripunctata PODA.
Rebelia Sappho MILL.
Melissoblaptēs bipunctanus Z.
Crambus luteellus SCHIFF., *perlellus* SCOP.

Etiella Zinkenella Tr.
Hypsopygia costalis F.
Eurrhyncha urticata L.
Scoparia ambigua Tr.
Evergestis aenealis SCHIFF.
Diasemia litterata Scop.
Pyrausta sambucalis SCHIFF., *nubilalis* Hb., *cespitalis* SCHIFF.
Capua reticulana Hb.
Cacoecia strigana Hb.
Euxanthus hamana L.
Epiblema foenella L.

Bogarászati élményeim.

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.¹

Multkori előadásomban² említettem, hogy 1872-től fogva egész 1888-ig bezárólag minden évben kaptam a Nemzeti Múzeumtól, többször a Magyar Tudományos Akadémiától is, rovarok gyűjtésére és tanulmányozására utazási segélyt. Hogy e tizenhét év alatt utamban több furcsaság történhetett velem, azt könnyen elképzelhetik. Szíves engedelmséggel tehát ezekből leszek bátor néhányát elmondani. Hogy azonban ezeket elmesélhessem, ismét vissza kell térnem rég elmúlt időkre.

*

1873-ban vagyunk. Ez évben Csongrád, Békés és Bihar vármegyék kutatására kaptam utazási segélyt. Szegedről Csabára jutottam. Másnap már kora reggel kimentem a rétekre rovarászni, a honnan csak délután két óra körül, a juliusi hőségétől kipirult arczczal fáradtan tértem vissza a szállodába, a hol szobaleányunk azzal fogadott „tudom-e már mi történt nálunk ma reggel?” Mire elmondotta, hogy a mellettem való szobában, a melytől csak egy az ajtó elé állított szekrény választott el, kolerában hirtelen elhunyt egy bécsi utazó. Ma reggel 7 órakor egészen jókedvűen ment el dolgai után és 9 óra körül kocsin jött haza, iszonyú göresöktől kínoztva s noha rögtön orvost hívtak hozzá, 12 óra előtt nagy kínok között már meghalt. „Ha akarom látni, megmutatja, mert nemsokára elviszik a halottasházba”. „Nem kérek belőle” — mondtam. Hanem vettem vasúti útmutatómat, megtudandó, mikor is indul a legközelebbi vonat Nagy-

¹ Előadta szerző a Magyar Entomológiai Társaság 1912 december hó 21-én tartott ülésén.

² Hogyan lettem entomológus? (Rovartani Lapok. XIX, 1912, p. 81—113).

várad felé, mert ha már kolerában kell elpusztulnom, akkor inkább csak Nagyváradon haljak meg, rokonaim között. Elmondá azt is, hogy Békés-Csabán a kolera nagyon dühöng, naponként 20 ember is meghal. De eseberből vederbe estem. Nagyváradon a járvány époly nagy mértékben szedte áldozatait, naponként 30—40 ember is elhalt, sőt egy napon 75 halott volt. Soha annyi harangozást és halálra esengetést nem hallottam a 29 templomos Nagyváradon, mint ekkor, mert reggeli 8 órától fogva, úgyszólván egészen késő estig zúgtak a harangok. Rokonaim körében töltött néhány nap után visszatértem Pestre, hol csupán egyes szórványos esetek fordultak elő, de bizony csak kevés rovarral: a gyűjtés a kolera miatt ezúttal nagyon plűre esett!

*

A következő 1874-ik év nyarán Zemplén- és Ungmegyék területén gyűjtöttem. Főhadiszállásom Felső-Zemplénben, Homonnán volt, hol csaknem három hétig laktam. Borszeszem elfogyván, a gyógytárba mentem ilyet vásárolni. A gyógyszerész tulajdonosával megismerkedve, azt mondá nekem: „Mező-Laborez vidéke igen alkalmas hely lenne a rovarok gyűjtésére“. Menjek tehát oda és szálljak meg az ő öreg szülőinél, a kik örülni fognak, ha egy úriember meglátogatja őket s bizonyára nem is fognak egyhamar elengedni. Szót fogadva neki, odautaztam; de valami vasúti akadály miatt bizony csak késő este jutottam el Mező-Laborezra, az ország határszélére. Megkértem egy vasúti alkalmazottat, vezetne el az öreg orosz pap lakásához. Ez a ráceszal erősen elkerített verendán fogadott s magamat neki bemutatva, ama szavaimra, hogy kedves fia ajánlatára volnék bátor szíves vendégszeretetöket pár napra igénybe venni, ridegen azt felelte „idegen embert nem fogadok a házamnál“ s azzal megfordult, szobájába ment, engem a faképnél hagyva. Mit csináljak most idegen helyen, hová menjek ilyen késő este? „Kísérjen vissza, kérem, az állomásra“ s mert hallottam, hogy ott sincsen hely, a hol meghálhatnék, megkérem az állomás főnökét, engedje meg, hogy az éjjelt egy üres vasúti kocsiban tölthessem. Mire ő azt jegyezte meg: „talán a gróf erdészénél lehetne egy szobát kapni?“ „Jól van, — mondám — menjünk hát oda“. Az erdésznek meglehetősen esinos, de már régóta eladó három leánya fogadott, a kik a pesti úr jövetelének nagyon megörülni látszottak, mert kis csomagomat rögtön elvették és szobámba vezettek. Csakhamar jött édes anyjuk is, azt kérdezvén tőlem „mit parancsol vacsorára“. „Parancsolni, kérem, nem parancsolok semmit, de ha valamit adhatnak, azt is köszönettel fogadom“. „Ha lesz szíves megvárni, míg férjem nemsokára haza jön, úgy talán együtt vacsorálhatnánk“. Bizony, jó órába telt, míg a férj haza jött s én ezalatt tisztességesen megéheztem. A leányok nem

mozdultak el mellőlem, százféle kérdésekkel is ostromoltak: hogy néz ki Buda s Pest, milyenek ott az emberek, van-e sok szép leány, színház, bál, másféle multság s Isten tudja mi? Végre megjött a férj is, vacsorálni mentünk. Előadtak mindent, a mi házuknál volt. Rántott csirkét salátával, túrót, vaját, jó bort s bizony már jó éjjél felé járt az idő, midőn aludni siettiünk. Meglehetősen fáradt és törődött voltam, de még sem birtam elaludni, mert a kiéhezett poloskák száz helyen is csíptek; hiába feküdtem a dívánra is, ott sem lehettem nyugtom. Felöltöztem tehát s egy széken ülve, szívarozva vártam a reggelt. Öt órakor aztán elhagytam a szobát és szétnéztem kissé a környéken. Hét óra után haza mentem. A család már reggelivel várt s én nem akarván őket megsérteni, azt mondtam nekik „szétnézve a környéken, úgy találom, hogy ezek a sűrű erdők nem alkalmasak az olyan rovarok gyűjtésére, a milyeneket én keresek s mivel már csak néhány napom van szabadságomból hátra, még ma reggel visszamegyek Homonnára s holnapután Pestre“. Egyben kérdeztem „mivel tartozom?“ „Semmivel, mondták, mert gróf ANDRÁSSY GYULA vendége volt“. Kora távozásomat mindnyájan nagyon sajnálták, de különösen a leányok, mert hiszen én is voltam valaha fiatalember!

Visszatérve Homonnára, a járási orvos azt az ajánlatot tette, menjünk fel a Vihorlátra, Zemplén megye legmagasabb hegyére, ő is velem jön. Szekeret fogadva, másnap délután útra keltünk, hogy a hegy lábánál fekvő faluban, az orosz papnál meghálva, másnap korán reggel a hegyre mehessünk. Utunk egy meredek vízmosáson vezetett keresztül s nem hogy a szekeren ülhattünk volna, hanem a sárban még nekünk kellett azt hátulról vagy másfél órán át tartanunk, hogy vissza ne csusszszék és visszajövetkör meg ne szaladjon. Ily módon a drága szekér csak terhünkre volt.

A fiatal orosz pap szívesen fogadott bennünket és másnap reggel a hegyre is elkísért, a mely utat most már gyalog kellett megtennünk. Itt aztán egy olyan jelenségnek voltam szemtanúja, a melyet még elképzelni sem mertem. A hegytetőn mintegy 10—12 darab magasszárú virág díszlett, a melyen annyi volt a különféle rendű rovar, hogy két-három csapásra hálóm csaknem tele lett, a mikből aztán tetszésem szerint válogathattam. Alig egy jó negyed óra múlva az említett virágok ismét megteltek rovarokkal s én sok érdekes állatot hozhattam magammal. Hasonlót beszélt el nekem DR. SCHMEDEKNECHT, midőn néhány évvel ezelőtt meglátogatott. Ő ilyen jelenséget Szyriában, Jericho mellett tapasztalt. Az utak szélén virágzó egyes növényeken annyi mindenféle rovar volt, hogy egy csapásra hálója csaknem tele lett a legérdekesebb, legszebb fajokkal.

*

1878-ban Temesmegyében, Jaszenova és Grebenác, most Gere-

bencz, körül rovarásztam és sok érdekes állatot gyűjtöttem. Egy alkalommal Grebenác falutól jó messze elmentem, mert egy kis partján egy magas szárú növényen, a Kaukázusban és Algirban is élő érdekes méhfélét, az *Anthidium pubescens*-t találtam, mely ott a *Stachys germanica* nevű virágon meglehetősen számú példányban röpködött, midőn egyszer csak azt veszem észre, hogy körülöttem 4–5 gyerek is hányja a cigánykereket és krajczárokat kéreget. A nálam levő néhány krajczárt nekik adván, oda jött két marezona kinézésű cigány és egy asszony is, kik tőlem szintén pénzt kértek. Midőn mondtam, hogy már nincsen több pénzem, mert mind odaadtam a gyermekeknek, neki estek a zsebeimnek s azt kikutatni kezdték. A nálam volt mintegy két forintot erőszakkal elvették, szívtartárczámat kiürítették s kis ezüst órámat is akarták, de a mit persze nem engedtem, annyival is inkább, mert nem messze az országúttól szerb parasztokat láttam közeledni, a mit a cigányok is észrevéve, odébb állottak s visszamentek a közelben tanyázó karavánhoz.

Jaszenováról Orsovára és innen Mehádiára, jobban mondva Herkulesfürdőre utaztam. Itt egy hétig voltam az erdésznél megszállva, benn a fürdőben nem kapván szobát. De ez egész idő alatt csaknem folyton esett, a növényzet meg sem száradt, úgy hogy egyetlenegy rovar sem gyűjthettem. Visszatértem tehát Báziásra, ama szándékkal, hogy majd itt fogok gyűjteni. A hajó késő este érkezett meg. A vendéglősnél levő egyetlen vendégszoba elfoglalva lévén, a koresmárosnál szálltam meg. Midőn vacsoráltam, hozzám jött a koresmáros ama kéréssel, engedném meg, hogy egy Belgrádba utazó, beteges öreg úr is az én szobámban alhassék, mert hiszen a szobában úgylis két ágy van. Beleegyezve, midőn aludni tértem, az én lakótársam hirtelen meggyújtotta gyertyáját s az éjjeli szekrényre tett vastag aranylánczát és óráját, valamint pénztárczáját sietve a párnája alá rejtette. Lefeküdve, csakhamar észrevettem, hogy Mező-Laborezot fogtam, a poloskák itt is, ott is csípnek. Valahányszor megmozdultam, az én öreg szerbem mindannyiszor ágyában felült s meggyújtotta a gyertyáját. A szerben kívül más nyelvet nem értvén, hiába igyekeztem neki kézzel is mutogatni, hogy ne féljen tőlem! De hiába! Így ment ez egy darabig. Gondolám magamban, ez az öreg azt hiszi, hogy Szerbiában van, csupa rabló népség között. Felöltöttem tehát és kimentem az erkélyre, szivarozva várva a reggelt, egyben megköszöntem házigazdámnak a kellemes szobát és a kedves vendéget. Innen aztán vasuton Temesvárra utaztam s ennek a környékén gyűjtöttem.

1880-ban ismét Dél-Magyarországon voltam, a homnan Szlavoniába mentem. Eszékről Dáljára jutottam, a hol már a múlt évben is sok érdekes rovar gyűjtöttem. A Dunapart közelében levő

koresmában megszállva, egy vasárnap délután elnéztem a népet, midőn a koresma tágas udvarán jókedvűen tánczolt, mulatott. Másnap kora reggel az öreg koresmáros fiatal leánykája azzal a kérdéssel kopogtatott szobám ajtaján, hogy „az éjszaka nem történt-e valami bajom?” „Semmi” — mondtam. Elbeszélte aztán, hogy őket az éjjel bekormozott arczú rablók kirabolták, elvitték a papának 47 forintját, a mit vasárnap bevett s őket a lakásba bezárván, megitták a pinczében levő bort és sört s a pálinkát elvitték. Ő az ablakon át mászott most ki, s azért jött, hogy megtudja, nincsen-e valami bajom? A rablók engem nem mertek megtámadni, noha szobám az udvaron a koresmától meglehetősen távol volt, attól tartva, hogy fegyverem van; pedig egyetlen védőeszközöm összes kirándulásaimban és utamban csupán egy vasasnyelű és végű bot volt, ez is inkább a kutyák, mint a rossz emberek ellen. Természetes aztán, hogy tovább itt sem maradtam, s délután a legközelebbi hajóval Vukovárra mentem.

*

1881-ben voltam először Erdélyben s a következő évben is oda utaztam. Segesvárott a várostól nem messze, az országúttól jobbra, a dombtetőn egy emlék áll, melyet az osztrák katonatisztek állítottak a Segesvár mellett elesett ŠKARLATIN orosz tábornoknak, kit némelyek szerint Bem ágyúgolyóval lőtt le, midőn szekérrel az országúton közeledett: újabb vélemény szerint pedig egy honvéd golyója terített le. A dombot körülvevő réten, nem messze a honvédsíroktól, a hol talán PETŐFI-nk is alussza örök álmait, sok virág díszlett, s így itt számos jó állatot gyűjthettem. Az emlék egy nyugvó oroszlán, talapzata pedig termésköből lévén, többféle méhfajnak, főleg *Osmia*-knak szolgált fészkelési helyül. Ez érdekes kis állatok életmódját figyelve, huzamosabb ideig időztem az emlék körül. E körülmény figyelmissé tette a nem messze épített kis házban lakó s az emlék őrizetére oda rendelt béna katonát.

Másnap reggel ismét oda mentem gyűjteni, midőn egyszer csak azt veszem észre, hogy mellettem két csendőr áll, kik azt kérdezték tőlem „mit keresek az emlék körül, már tegnap is itt volt s mit akar az emlékekkel?” „Semmit, mondtam, rovarokat gyűjtök a Magyar Nemzeti Múzeum részére s azt nézem, hogyan fészkelnek a talapzatban e kedves kis állatok”, megmutatva nekik a már gyűjtötteket. „Jól van, jól, mondá az őrmester, de hát kicsoda Ön s állítását mivel tudja igazolni?” Más igazolványom nem lévén, megmutattam nekik vasúti szabadjegyemet. Nézték, nézték, de nem értették, mert százszok lévén, a magyar nyelvet nem bírták. „Menjünk a csendőrségre” — mondá. S azzal szépen körülfogva, kísérték mintegy jó 200 lépésnyire, le egész az országútig. Ezalatt is igyekeztem

őket kapacitálni, hogy nekem az emlék iránt rossz szándékom nincsen, s ha nem hisznek nekem, hát kutassák ki a zsebeimet. Az őrmester erősen reám nézve, gondolá, hogy talán mégis csak becsületes emberrel van dolguk, s mondá „nem viszem be Önt, de megtiltom, hogy még egyszer az emlék közelébe jöjjön“.

*

1884-ben jártam először a Magas-Tátra vidékein Dr. KARL JÁNOS kollégám tanácsára Poprádon a Husz-parkban szálltam meg, mert késő este érkezvén meg a vasuton, Ó-Tátrafüredre kimenni már nem lehetett. Velem együtt jött három berlini orvos is. A Husz-parkban ekkor még csak egy svájcei stilben épült egyemeletes ház, a turista-lak állott, melynek alsó része fürdőszobáknak volt berendezve s csak az emeleten volt néhány vendégszoba. Ezek egy részét is a pesti evangélikus iskolák, többnyire szepességi születésű nőtlen tanárai foglalták el, kik rendszeren itt nyaraltak. Üres szoba nem lévén, szintén a Husz DÁVID tulajdonát képező sörfőzdében szállásoltak el tehát bennünket, hol szintén volt az emeleten néhány vendégszoba. Alvásról azonban szó sem lehetett, mert a juliusi iszonyú hőséget és a malátaszagot kiállni nem birtuk s így le sem fekiadtunk, hanem az erkélyen beszélgetve vártuk a reggelt. Alig mult el hat óra, már ott állott a parkban két bérkocsi, melyeket felfogadva, az ekkor még egyedül álló Ó-Tátrafüredre hajtottunk. A jó lovakkal alig háromnegyed óra mulva már fenn voltunk a fürdőben. A kialkudott 5 forintot kocsinként a porosz orvosok megfizetni nem akarták s ezt az összeget ilyen rövid útért zsarolásnak minősítették akkor, midőn náluk tiz márkáért kocsit egész napra lehet kapni. Nem is fizettek többet három forintnál.

Ó-Tátrafüred ekkor még nagyon nyomorúságos állapotban volt. Csupa régi, rosszul épített épületekből állott, de azért a szobák már mind elfoglalva voltak s így mi tisztességes lakás nélkül maradtunk. A poroszok még aznap el is utaztak Kézsmárkra, mert a három hét előtt megrendelt s nekik fentartott szoba olyan fekvésű volt, hogy a benne való lakáshoz, mint a poroszok haragosan megjegyezték, igazi doktororr kellett. Ezt az igazgatónak meg is mondták. Nem jobb, sőt talán még rosszabb volt a nekem kínált lakás is, melyet midőn látni akartam s az igazgató kinyitotta a régi, rozszant s nedves fürdőházban levő szobát, benne egy pár lengyel hazafit pillantottam meg néhány gyermekkel, hol a szülők, teljes pongyolában, a gyermekfejek mezején éppen rovarászattal, hemipterológiával foglalkoztak. „Nem kérek a szobából“ — mondám, hanem ebéd után visszamentem a kocsimhoz, hogy Poprádra visszatérjek, ama szándékkal, ha a parkban még most sem lenne szoba, akkor a városban fogok keresni ilyent. Erre sarkalt ama körülmény is, hogy a Magas-Tátra

fölött félelmetes felhőket láttam gyülekezni, a melyek kocsisom szerint is nagy s valószínűleg több napig tartó esőzéseknek a hírnökei. Alig is értem be Poprádra, már javában szakadt az eső s aztán csaknem egy egész álló hétig többnyire esett.

Visszatértem után este a parkban levő kis vendéglőbe vacsorálni menve, itt találtam a budapesti evangélikus iskolák két tanárát, kiket már ismertem: LUX EDE-t és SCHOLZ LAJOS-t. Asztalukhoz ülve a pesti dolgokról beszélgettünk, midőn bejött az öreg Husz-házaspár, engedelmet kérve, hogy ők is mellénk telepedhessenek. Beszélgetésünk további folyamán a kedélyes Lux Ede azt találta mondani az öreg úrnak „miért mindig s most is olyan szomorú; azzal a nagy csapással meg kell békülniök, mert hiszen azon segíteni úgysem lehet már s a folytonos bánkódás csak egészségüket ássa alá.“ Mire az öreg Husz azt felelte: „Ön mint nőtlen ember nem tudja és nem is tudhatja, minő érzés az, ha a szülő gyermekét elveszti. Nem tudhatja tehát, hogy milyen nagy lehet a mi fájdalmunk is, kik annyi kedves gyermeket temettünk el. Egész életünkben fáradtunk, takarékoskodtunk, szép vagyont szereztünk s most voltaképen az sínesen, kire vagyonunkat hagyhatnók. Ezért az én öregemmel elhatároztuk, hogy ha már gyermekeink nincsenek, gyermekeinkül fogadjuk az egész emberiséget: legközelebb már a parkban házakat építünk, hogy a pesti tanárok és tisztviselők nálunk olesó pénzen kellemesen nyaralhassanak.“ Mire mi az öreggel és nejével egyet keccszintva, rámondottuk az „amen“-t, a mi tudvalevőleg zsidó szó s annyit tesz „úgy legyen“.

Ezek bővebb megértésére szolgáljanak a következő sorok: Az öreg Husz-házaspárnak összesen nyolcz gyermeke volt. Ezek közül hetet még egészen kis korukban vesztettek el s csupán egy leánykájuk, SZIDI, érte el életének 17-ik évét. E kedves és szép leány volt tehát minden örömük, reményük, öreg napjaikban majdan ápolójuk, vigaszuk. Az 1873-iki bécsi világkiállításra felvitték, hogy lássa Budapestet, Béceset. A honnan hazatérve, a kedves gyermek magával hozta a kolerát, hazaérkezésük napjának éjjelén iszonyú kínok között megbetegedett s reggeli három órára már halott volt. Ez utolsó gyermeküknek a halála a szülőket is nagybeteggé tette, de a melyből lassankint kilábalván, még tizenegy év után sem tudták elfelejteni ez őket olyan váratlanul ért iszonyú csapást.

Az öreg házaspár előttiünk tett ígéretét derekasan beváltotta, mert midőn a következő évben, 1885-ben, július havában ismét a Tatra vidékén gyűjtöttem, a Husz-parkban a megnagyobbított Turistalakon kívül már két teljesen berendezett nagy új épület állott. Megnagyobbodott az étterem is. A jó koszt és az olesó árak a Husz-parkot csakhamar híressé, keresetté tették, mit a tulajdonosok lát-

ván. folytatták az építkezést. úgy hogy midőn a következő évben, tehát 1886-ban Alsó-Tátrafüredre menet Poprádon megszálltam, már hat nagy épület állott a parkban s volt kávéház és czukrászda is. E kedves hely akkor már annyira látogatott volt, hogy számos családon kívül, kik ott nyaraltak, megszálló helye lett a tátrai turistáknak, kik a park előtt álló kocsikon innen tették meg kirándulásaikat a vidékre s estére visszatérve, 400—500 vendéget is lehetett látni a vendéglőben, kik mindnyájan ott háltak. Hogy olesó árai mellett is a parkban mennyi utas fordulhatott meg ez évben, mutatja az, hogy a két hónap tiszta jövedelme már 17 ezer forint volt. mint ezt én hiteles helyről megtudtam.

A Magas-Tátra rovarfaunájának a meggyűjtése lévén feladatom, huzamos ideig laktam Alsó-Tátrafüreden, honnan hazatérőben, julius vége felé. pár napig ismét a poprádi Husz-parknak a vendége voltam. Megérkezésem után másnap reggel rovarászni kimentem a közel fekvő Gánóc-zsúföldre, a hol érdekes növényi és állati kövületeket lehetett találni s e végből akkor ott tartózkodtak DR. STAUB MÓR tanár és DR. SZONTAGH TAMÁS, jelenleg a Földtani Intézet igazgatója, a palaeontologia jeles művelői. Estefelé Poprádra visszatérendő, a nevezett urak ajánlkoztak, hogy haza kísérnek. Megérkezve a parkba, meghívtam őket vendégeimül. Midőn az étterembe bemenni akartunk, szembe jött velem a ház úrnője, az öreg Husz-né, a ki engem meglátva, örömét fejezte ki a felett, hogy ismét eljöttem, egyben kérdezé „tanár úr, szereti-e még a pisztrángot“. „Óh! igen“ — mondtam. „Legyenek tehát ma este az én vendégeim“. A már zsúfolásig megtelt vendéglőben csak nagynehezen kaptunk helyet, nemsokára jött a felszolgáló leány. egy nagy tál pisztránggal, egy másik tálban pedig rákot s italul egy nagy üveg finom szekszárdi vörösbort hozott, azzal az izennel, hogy a háziasszony jó étvágyat kíván s a bort igyuk meg az ő egészségükre.

A háziaknak irányomban e nem várt szíves figyelme, asztalunk környékén valóságos lázadást, forrongást idézett elő. A felszolgáló leányt s az egyetlen férfi fizetőpinczéért szemrehányással illették, hogy ők már előbb kértek pisztrángot s nem kaphattak, mert — mint mondák — nincsen. S íme ezek az urak, kik sokkal később jöttek, egy egész tállal kaptak és hozzá még rákot is! „Kedves barátaim — mondtam — itt már tenni kell valamit, hogy a lázongó kedélyeket lecsillapíthassuk“. Ezzel székemre felállva, erős hangon csendet kértem s kívágtam egy meglehetősen csinos dikeziót, a melyhez segítségemül jött a finom szekszárdi is! Elmondtam, hogy a vendégek egy része zokon vette, hogy mi a háziasszony különös szivességéből pisztránghoz és rákhoz jutottunk. Ezeket nekünk előbb, még akkor felajánlotta, midőn minket vendégeiül meghívott. Egyben

elmeséltem e kedves park alapításának a történetét, éltetve azok lelkes megalapítóit. Lett erre éljenzés! Ekkor jött be a terembe az öreg Husz bácsi s egyenesen hozzánk jöve, megköszöntük neki s kedves nejének e nem várt szíves figyelmet. STAUB és SZONTAGH az öreg urat erre vállaikra emelték, végig vitték a termen szünni nem akaró éljenzés között, mit az ünnepelt könnyes szemekkel, hálásan köszönt meg.

E fényes és lelkes ováció után az öreg úr már nem sokáig élt, mert a következő évben, 1887-ben, ő is szeretett gyermekeihez tért. Az asszony is betegeskedni kezdett s e miatt eladta a parkot MATEJKA VILMOS vendéglősnek, mintha érezte volna, hogy férjét a sírba nemsokára ő is követi, a mi egy év múltán, 1888-ban be is következett.

A parkon kívül a házaspár emlékét több nemes alapítvány őrzi. Ők adtak egy meglehetősen nagy telket a Kárpáti Múzeumnak s az épület felépítésére egyszersmindenkorra 5000 forintot, a park jóvedelmének egy részét szintén e célra ajánlván fel. A poprádi evangélikus egyháznak is 30.000 forint hagyományt juttattak, míg a vagyon többi részét a rokonok örökölték.

Az új tulajdonos, a hirtelen való meggazdagodásnak a vágyától ösztönözve, azzal kezdette, hogy az eddigi csaknem mesésen olcsó árakat magasra emelte, akkor, midőn már a Tátra vidékén az eddigi lakáshiányról többé szó sem lehetett, miáltal a park rohamos hanyatlását idézte elő. Az inkább csak szanatórium jellegű Új-Tátrafüreden kívül már kiépült Alsó-Tátrafüred is. Ó-Tátrafüred is kezdé levetni régi, elavult köntösét, a régi rozszant épületek helyett újak, nagy szállodák emelkedtek. Keresett hely lett a Csorbató, Barlangliget és Lucsivna-fürdő is. Felépültek: Matlárháza, Tátraháza, Fenyőháza, a Weszter-szálló, Tátra-Széplak, Tátra-Lomnicz, Iglófüred, sőt magánál a vasutnál a Tátra- és Nemzeti-szálló is. Ezek lettek aztán a pár év előtt híres és keresett Husz-parknak csakhamar a megölői, annyira, hogy midőn 1904-ben hitvesemmel a Tátrán megfordultunk s a Tátra-szállóban lakva, egy délután megmutattam neki a vasúttól nem messze fekvő Husz-parkot, azt csaknem üresen találtuk, alig nyaralván abban néhány család s a megszálló turistáknak a nyoma sem volt. Igaz ugyan, hogy a kiáradt Poprád folyó vize a parkot néhány nappal előbb elöntötte, nagy kárt téve abban s a növényzetben s talán ez is egyik oka lehetett annak, hogy azt annyira lakatlannak, néptelennek találtuk.

Igy tartott a hanyatlás éveken át, míg most két éve a tulajdonos elhalálozván, özvegye eladta a parkot a Poprádi Részvénytársaságnak, mely megfeszített erővel és tetemes anyagi áldozattal arra törekszik, hogy a park régi hírnevét és látogatottságát lehető-

leg olcsó áraival visszaállítsa. Új épületeket is emeltek, úgy hogy ez évben már 65 teljesen berendezett szoba állott a vendégek befogadására készen, a melyek, daczára a rendkívül hideg nyárnak, jobbára már elfoglaltak is voltak, részint az ott nyaraló családok, részint a turisták által. Ezek után tehát nem lehetetlen többé, hogy az egykor hírneves Husz-park előbbi fényét és látogatottságát csakhamar visszanyeri és ismét kellemes és olcsón nyaraló helye lesz, alapítóinak óhaja szerint, a pesti tanároknak és tisztviselőknek, annál is inkább, mert a vasutak kiépültével erősen megnagyobbodott a forgalom is s a Husz-park mint központ a turistáknak mindig igen alkalmas megszálló helynek kínálkozik.

Azok közül, kik e park alapításának tanúi voltak, már egyedül csak én vagyok életben. Régebben elhalt LUX EDE s két év előtt SCHOLZ LAJOS is s így reám maradt a kedves kötelezettség annak történetét megírni, a jövőnek megörökíteni.

A Kárpáti Múzeum előtt nemsokára egy obeliszket fognak fölállítani alapítójának, a nemes emberbarátnak, Husz DÁVID-nak relief-arcképével, melynek a talapzatára leteendő babérkoszorukhoz jelen emléksoraimmal én is kívántam egy szerény levélkét előkészíteni.

Magyarország Buprestidái.

Írta: CSIKI ERNŐ.

V.¹

18. nem: *Coraebus* Castelnau & Gory.

A fej domború, a szemek nagyok, az előtort érintik, a tapogatók rövidek és szélesek, a csápok a negyedik vagy ötödik íztől kezdve fűrészeseek. Az előtor háta harántos, oldalszegélye egyszerű, tövén kétoldalt öblös, a paizsoeska felé karéjszerűen kiálló. A paizsoeska harántos és rövid, csúcsa hirtelen hegyesedő, felülete síma, harántborda vagy barázda nélküli. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, kissé hasasan domborúak, közepük mögött többnyire kiszélesedettek, szegélyük a csúcson finoman fogacskázott vagy síma. A mellő egyes fajokon álladzóval ellátott, másoknál egyenesen lemetezett, gyengén öblös vagy mélyen kimetszett. A hátsó lábfej első íze rövid, ritkán olyan hosszú mint a következő két íz együttvéve. A has első két lemeze összenőtt, az utolsó hátul kerekített.

Ebből a nemből, mely Európán kívül Ázsiában és Afrikában

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVI, 1909, p. 161—184; XVII, 1910, p. 17—22; XVIII, 1911, p. 161—171; XIX, 1912, p. 135—137.

honos, eddig mintegy 160 fajt ismerünk, melyek leginkább a forró földön lakói. Faunánkban a nemet 10 faj képviseli.

A fajok egyike, a *Coroebus fasciatus* VILL. (*bifasciatus* OLIV.), mint a tölgyesek kártevője, pusztításai révén hazánkából is eléggé ismeretes.¹

1. Az előtor hátának oldalszegélye finoman csipkézett, töve a szárnyfedők közepe előtt mélyen öblös. — 1. alnem: *Coroebus* s. str. 2
- Az előtor hátának oldalszegélye síma, nem csipkézett, töve közvetlenül a paizsocska mellett mélyen öblös és a paizsocska előtt többnyire négyszögletes karój alakjában kihúzott. — 2. alnem: *Meliboeus* DEYR. 5
2. Az előtor hátának töve előtt nincsen bemélyedés, oldalt pedig nincsen hajlott redőcske. Aranyos-zöld, kékes-zöld vagy kék, a szárnyfedők utolsó harmada sötétkék, ezt két zegzugos világos-zöld harántesík járja keresztül, egy harmadik ilyen világos-zöld harántesík pedig a sötétkék mezőt elül a szárnyfedők közepe felé határolja. A világos-zöld csíkok helyén a szárnyfedők erősebben pontozottak és szürkés szőrökkel fedettek. Hossza 12·5—16 mm. — Előfordul Európa déli felében és Tuniszban, nálunk a tölgyesek ellensége. Termőhelyei: Budapest, Péczel, Isaszeg, Bogács, Veresmart, Bakta, Markaz, Felső-Tárkány, Felnémet, Gyöngyös, Domoszló, Verpelőt, Szomolya, Bükkhegység, Mátra. (*bifasciatus* OLIV., *florentinus* HBST.) 1. *fasciatus* VILLERS.
- Az előtor hátának töve előtt kétoldalt bemélyedés és az oldalszél mellett előrefelé elenyésző hajlott redőcske van 3
3. A szárnyfedőket harántos szöresíkok díszítik, csúcsuk finoman fogacskázott 4
- A szárnyfedők egyszínű, többnyire sötétebb érzfényű részínűek vagy zöldesek, szöresíkok nélkül, csúcsuk szegélye síma, nem fogacskázott. Hossza 3·6—7 mm. — Előfordul Európa déli felében, Algirban, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban és Ázsia nyugati részében; nálunk elterjedt és helyenként közönséges. (*lumpsumae* BON., *metallicus* CAST. & GORY, *sempulchralis* F., *aeruginosus* LATR., *pruinosis* KÜST., *subfasciatus* KÜST., *elatus* auct.) 4. *sinuatus* CREUTZ.

¹ Lásd: Rovartani Lapok. II, 1885, p. 232 - 233; Erdészeti Lapok. 1885, p. 1188—1197 és 1888, p. 568; Természettudományi Közlöny. 1886; p, 263; A m. kir. Rovartani Állomás Közleményei. I, 5, 1891, p. 23—24 és I, 12, 1896, p. 52—57.

4. A paizsocska síma és fénylő. Az előtor hátának hátsó szögletei mellett lévő kiemelkedő redőcske előre és hátrafelé elenyésző. A szárnyfedők varratja előrefelé a közepük előttig kiemelkedő. Érczfényű rézszerű vagy zöldes, a szárnyfedők érczfényű feketések, hátul kékes-feketék, közepük előtt néhány fehéres szőrfolttal, közepük mögött három keskeny erősen zegzúgos fehér szőrösíkkal. Hossza 11—14 mm. — Előfordul Európa déli felében, nálunk ritka: Pécel, Isaszeg, Debreczen, Pécs, K.-Kálma, Carlopago. (*pruni* PANZ., *quadri-fasciatus* ROSSI). 2. *undatus* FABR.
- A paizsocska sűrűn pontozott és fénytelen. Az előtor hátának kiemelkedő redőcskéje csak előrefelé elenyésző, hátul majdnem a hátsó szögletekig terjed. A szárnyfedők varratja hátul gyengén kiemelkedő. Fekete, többé-kevésbé érczfényű, a szárnyfedők sokszor kékesen fénylők, utóbbiak pikkelyszerűen ránczoltak és rövid fehér szőrzetből álló zegzúgos harántesíkokkal díszítettek. Hossza 7—10.5 mm. — Előfordul Algirban, Európa déli felében, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban; nálunk elterjedt és nem ritka. (*nebulosus* SCOP.)
3. *rubi* LINN.
5. A mellő elül mélyen kimetszett 6
 — A mellő elül egyenesen lemetstett, alig öblös 9
6. A homlokon többé-kevésbé jól kifejlődött barázda van 7
 — A homlok síma, barázda nélküli. A domború fej és a púposan kiemelkedő előtor vörös- vagy zöldes bronzszínű, a szárnyfedők érczfényű feketék. Az előtor hátának töve előtt kétoldalt bemélyedéssel. Hossza 3—4.5 mm. — Előfordul Algirban, Európa déli felében, Kis-Ázsiában és a Syrdarja vidékén; hazánkban a következő helyeken gyűjtötték: Pécel, Isaszeg, Kalocsa, Hajós, Pécs, Putnok, Szent-Erzsébet, Báziás, Jeselnicza, Bogsánbánya, Vrdnik. (*fulgidicollis* LUC.)
8. *aeneicollis* VILLERS.
7. Az előtor háta szemcsézett, a szemcsék között ránczoltan recézett 8
 — Az előtor háta nem szemcsézett, hanem a középvonal mindkét oldalán függőleges és meg nem szakított, oldalt rézsútos és elül vízszintes ránczok futják át. Bronzszínű, kevésbé fénylő, teste rövid, zömök és erősen domború. Hossza 5 mm. — Előfordul Herczegovinában (Stolac). 7. *sculpticollis* AB.
8. Az előtor hátának oldalszegélye (oldalról nézve) kétszeresen hullámos, mert nemcsak a hátsó szögletek előtt az utolsó negyedben erősen öblös, hanem az elülső szögletek előtt is gyengén öblös. Az utolsó haslemezt a csúcson sűrű szőr-

koszorú szegélyezi. Bibor-, réz- vagy aranyos-vörös, ritkábban zöldes színű. Hossza 6·5—7 mm. — Előfordul a Balkán-félszigeten és Kis-Ázsiában, nálunk Budapesten és Dalmáciában. (*purpureus* CAST. & GORY). 5. *episcopalis* MANNH.

- Az előtor hátának oldalszegélye (oldalról nézve) az elülső szögletektől egyenes vonalban halad hátrafelé és csak az utolsó negyedben, a hátsó szögletek előtt képez egy erős görbületet. Az utolsó haslemez csúcsán szőrkoszorú nélkül. Érzőfényű zöld, ritkábban kissé rézfényű, a finom fehér szőrözettől ólomszerű fényű. Hossza 4—5·5 mm. — Előfordul Európa déli felében és a Kaukázusban; Magyarországon (Nagyvárad) ritka, a Tengeremelléken (Novi, Zengg) közönséges. (*Comollii* VILLA, *cylindraceus* CAST. & GORY).

6. *graminis* PANZ.

9. Az előtor hátának hátsó szögletei derékszögűek, oldalszéle ezek előtt egyenes. A homlok széles, a homlokbarázda mélyebb és szélesebb. Aranyos-zöld, zöldes-kék vagy sötétebb kék, gyakran ibolyás fényű. Hossza 4—8 mm. — Előfordul Dél-Európában, Algirban, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban és a Syrdarja vidékén különféle bogáncson. Magyarországi termőhelyei: Mezőkovácsháza, Jeselnicza, Herkulesfürdő.¹ (*coeruleus* HBST., *granulatus* CAST. & GORY, *chalybaeus* KÜSTR.)

9. *amethystinus* OLIV.

- Az előtor hátának hátsó szögletei oldalt hegyesen kiállók, oldalszéle ezek előtt öblös. A homlok keskeny, a homlokbarázda sekély és keskeny. Zöldes-kék vagy kék, alul többnyire sötétebb színű. Hossza 4—6 mm. — Előfordul Dél-Európában, Algirban, Kis-Ázsiában, Szíriában, a Kaukázusban, Transzkáspiában és a Syrdarja vidékén, nálunk Herkulesfürdőn.

10. *violaceus* KIESW.

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irtó: CSIKI ERNŐ.

I.

A magyar bogárfauna az utolsó pótlékok megjelenése, tehát mintegy egy év leforgása óta tetemesen gyarapodott. Az irodalomban szerte megjelent adatokon kívül, különösen PETRI erdélyi bogárkatalógusa tartalmazott sok új adatot. Az adatok közül ugyan nem

¹ Valószínűleg ezek az adatok is a *C. violaceus*-ra vonatkoznak; a Nemzeti Múzeumban ezen helyekről való példányok nincsenek és így a meghatározás helyességét nem ellenőrizhettem.

egy nem fog helyesnek bizonyulni, a mi különösen a *Carabus cancellatus* újabban leírt számtalan változatára vonatkozik, itt sokat vették a külföldi szerzők, a kik egyes példányokra alapítják fajtáikat. Ennek a kérdésnek a tisztázása csak a típusok megvizsgálása és gazdag anyag tanulmányozása alapján lesz lehetséges.

Faunánkat a következő fajok és változatok gyarapítják:

Cicindelidae.

- Cicindela silvicola* LATR. & DEJ. ab. *tatica* SCHULZ — Tátra-Lomnicz.
 — *campestris* L. ab. *Beuthini* SCHULZ — Magyarország.
 — — ab. *tirolensis* SCHULZ — Magyarország.
 — — ab. *pseudopalustris* SCHULZ — Nyitra vm.
 — *lunulata* F. ab. *dalmatina* SCHULZ — Fertő-tó.

Carabidae.

- Carabus violaceus* L. var. *macilentus* PETRI — Segesvár, Bisztra.
 — — ab. *pygmaeus* PETRI — Segesvár.
 — *Creutzeri* F. var. *humilis* BERNAU — Velebit, Tuhovic.
 — — var. *longellipticus* BERNAU — Velebit.
 — — var. *Depolianus* BERNAU — Risnjak, Medvedove vrate.
 — *cancellatus* ILL.¹ var. *inceptus* KOLBE — Magyarország észak-nyugati része és Erdély.
 — — var. *tatricus* KOLBE — Tátra.
 — — var. *electus* KOLBE — Tátra.
 — — var. *adeptus* KOLBE — Nagy-Alföld: Budapest, Temesvár.
 — — var. *Nattereri* (DAHL i. l.) KOLBE — Temesvár.
 — — var. *infernalis* KOLBE — Magyarország.
 — — var. *carpathicus* KOLBE — Szinevér.
 — — var. *fraternus* KOLBE — Magyarország.
 — — var. *assiduus* KOLBE — Kerczesora.
 — — var. *strictus* KOLBE — Magyarország észak-keleti része.
 — — var. *minus* KOLBE — Sátoristye, Baranya vm., Bisovae (Szlavonia).
 — — var. *disseptus* KOLBE — Moldova.
 — — var. *transsylvanicus* PETRI — Keresztényhavas, Csukás, Segesvár.
 — — var. *vorax* BERNAU — Brassó.
 — — var. *rbányensis*² (recte: *resiczabányensis*) BERNAU — Resiczabánya.

¹ BERNAU az összes Magyarország északi felében előforduló változatokat a *sarmaticus*, a délieket az *australis*-fajthához sorolja.

² Ez a név mint rosszul képzett név kijavítandó, mert szerző a

Carabus cancellatus var. *karstianus* BERNAU — Fiume.

— *obsoletus* ST. var. *Uhligi* LAPOUGE, HOLDH. — Nagy-Hagymás, Kelemen-havas, Tusnád.

— *scabriusculus* OLIV. var. *costulatus* PETRI — Retyezát.

— *hortensis* L. var. *starigradensis* BORN — Velebit: Ostaria.

— — var. *ostariensis* BORN — Velebit: Ostaria.

— *Linnei* PANZ. var. *5-costatus* PETRI — Segesvár, Brassó.

— — var. *quadrato-collis* PETRI — Segesvár.

— *glabratus* PAYK. var. *angustatus* PETRI — Borszék, Segesvár, Verestorony.

Bembidion ruficollis GYLLH. — ? Magyarország (NETOLITZKY).

— *Milleri* DUV. ab. *brunneum* PETRI — Segesvár.

— *minimum* F. var. *rivulare* DEJ. — Kolozsvár.

— *assimile* GYLLH. var. *fasciatum* PETRI — Alsó-Kercz, Kolozsvár.

Tachys scutellaris STEPH. var. *laticollis* PETRI — Déva, Torda.

— *parvulus* DEJ. var. *curvimanus* WOLL. — Segesvár, Nagyenyed.

— *sexstriatus* DUFT. var. *politus* PETRI — Verestorony, Bázna, Segesvár.

Trechus biharicus MEIXN. — Rézbánya, Kukurbeta.

— *limacodes* DEJ. var. *jucundus* CSIKI — Alancie-hegy.

Anophthalmus Bielzi SEIDL. var. *Méliki* CSIKI — Gyergyó-Remete: Batrina.

— *Bokori* CSIKI var. *gelidus* CSIKI — Szilicze.

— *hungaricus* CSIKI var. *sziliczensis* CSIKI — Szilicze.

— *gracilis* PETRI — Kerczi hegység: Butján, Lakuez.

— *Breitianus* KNIRSCH — Bihar-hegység.

— *Mocsáryi* CSIKI — Remecz (Izvor-barlang).

— *Csikii* MIHÓK — Ponor-völgy (CSIKI ERNŐ-barlang).

— *Szalayi* CSIKI — Eszkimo-barlang környéke.

— *Horváthi* CSIKI — Bogavár.

— *Meziádis* CSIKI — Meziádi barlang.

— *Csatói* CSIKI — Remetei barlang.

— *Hickeri* KNIRSCH — Szkerisora.

— *infernus* KNIRSCH — Szkerisora.

— *szkerisorae* (non *sclerisorae*) KNIRSCH — Szkerisora.

— *Stilleri* REITT. — Herkulesfürdő (Zoltán-barlang).

— *Langhofferi* CSIKI — Josipdol.

— *Scopolii* STURM var. *Bartkói* CSIKI — Risnjak.

— — var. *Szilágyii* CSIKI — Bitoraj.

— — var. *Weingärtneri* WINKL. — Sljeme-hegység.

termőhely után nevezte el állatját; R b á n y a pedig Resiczabánya rövidítése, ennél fogva az állat neve *resiczabányensis*-re javítandó.

- Anophthalmus Schmidtii* STURM var. *Soósi* CSIKI — Risnjak.
 — *hirtus* ST. var. *Kertézi* CSIKI — Lokvei barlang.
 — *Schaumi* SCHMIDT var. *Hochetlingeri* WINKL. — Ozalj.
Badister bipustulatus F. ab. *binotatus* FISCH. — Gyulafehérvár.
Harpalus aeneus F. var. *interstitialis* GREDL. — Déva.
Amara ovata F. ab. *adamantina* KOLEN. — Segesvár.
Pterostichus foveolatus DUFT. var. *calcitarsis* BREIT. — Bihar hegység.¹
Agonum Mülleri HBST. ab. *amethystinum* PETRI — Páring.
 — *viduum* PANZ. var. *emarginatum* GYLLH. — Kolozsvár.
Microlestes Schröderi HOLDH. — Fertő-tó.
Dromius angustatus BRULL. — Péhó (BRANCSIK).

Dytiscidae.

- Hydroporus ellipticus* PETRI — Verestorony : Lotriona-völgy.
 — *niculis* HEER — Feleki hegység : Serbota.

Staphylinidae.

- Phyllodrepa vilis* ER. — Kis-Kriván.
 — *linearis* ZETT. — Bisztra.
 — *distincticornis* BAUDI — Segesvár.
Phloeonomus minimus ER. — Segesvár.
Geodromicus suturalis LAC. ab. *concolor* LUZE — Segesvár.
Anthrophagus alpestris HEER ab. *transversus* MOTSCH. — Kis-Kriván.
 — *abbreviatus* F. ab. *fascifer* REITT. — Segesvár.
Ancyrophorus omalinus ER. — Csukás.
Thinobius linearis KR. — Szászhermány.
Trogophloeus hirticollis REY — Péhó, Szászhermány, Alsó-Rákos,
 Verestorony.
 — *politus* KIESW. — Gyulafehérvár, Alsó-Kercz.
Oxytelus Sauleyi PAND. — Esztergom.
Platystethus laevis KIESW. — Radnai havasok.
Bledius procerulus ER. — Hátszeg, Brassó.
Oxyporus maxillosus F. var. *angularis* GEBL. — Csukás.
 — — var. *Schönherri* MANNH. — Nagysziklás, Csukás.
Stenus longipes HEER var. *carinifrons* PETRI — Segesvár.
 — *latiplaga* PEN. — Horvátország.
 — *montivagus* HEER. — Déli- és Keleti-Kárpátok.
 — *exiguus* ER. — Nagysziklás.

¹ *Pterostichus biharicus* BREIT = *Sacheri* FRIV. és *Pt. fossulatus* QUENS.
 var. *marginatus* PETRI = var. *Welensi* DRAP. nagyobb példányai.

Különfélék.

Melanotikus *Argynnis Lathonia* L. — 1912. évi augusztus hó 28-án Isaszegen, az új fenyves előtti mezőségen, az *Argynnis Lathonia* L. hímjének egy érdekes változatát fogtam egy fehérvirágú Seabiosán, melyet alábbiakban ismertetek meg az érdeklődőkkel. Az illető példány elülső szárnya bársonyszerű feketés-barna, csak a szárnycsúcs szegélyelőtti fekete foltjait veszi körül sárga gyűrű és a szárnytő felé a sejtben levő első és második fekete folt közötti tér tartotta meg világos alapszínét. A hátsó szárny rendes kinézésű, semmi eltérést nem mutat, úgy mint a szárnyak alsó oldala sem. A lepke azt a benyomást teszi mintha testének elülső része egy *A. Lathonia* ab. *valdensis* ESP.-é, hátsó része pedig egy rendes *A. Lathonia*-é lenne. SPULER (Die Schmetterlinge Europas. I, p. 39, 1901) az *A. Lathonia* ab. *valdensis* azon változatát, melynél a szárnyak felül elsötétedést mutatnak, alul pedig rendesek ab. *melaena* névvel jelölte; ugyanezt az eltérést később AIGNER (Ann. Mus. Nat. Hung. IV, 1906, p. 504, fig. 17 és Rov. Lap. XIV, 1907, p. 125, fig. 17) ab. *hungarica* néven ismertette. Példányom nyilván ugyanezen csoportba tartozik.

ULBRICH EDE.

Almamoly és varjuköröm. — A tavasz folyamán behoztam egy kitevelt alma-múmiát és üvegharanggal letakarva, félretettem, hogy a *Sclerotinia* termés-serlogeinek a megjelenését megfigyelhessem. Az alma-múmia kemény volt és száraz és fáról szakítottam. Később a határban járván, néhány rozskalászt gyűjtöttem, amelyeken varjukörmök (*Claviceps*) voltak s minthogy ennek a kihajtását is meg akartam figyelni, hazavittem őket; hirtelenében nem lévén más alkalmas hely, az alma-múmia mellé raktam őket az üvegharang alá. Néhány nap múlva a varjukörmöket földbe akartam tenni, azonban nem tehettem, mert a sclerotiumokat valami összevissza rágtá. Ugyanekkor feltűnt, hogy az almán egy kis lyuk van, amelynek a szélén az almamolyra jellemző hulladék látható. Valóban, az alma-múmiában egy almamoly hernyója fészkelte, amely az egész múmiát tönkretette. Vajjon mi bántotta azonban a varjukörmöt? Legközelebb néhányszor késő este mentem megnézni az almamolyt és tényleg sikerült is meglepném, amint a varjukörmöt lakmározta.

DR. RAPAICS RAYMUND.

A drezdai múzeum lepkegyűjteményének gyarapodása. — Általánosan ismert tény, hogy egyes múzeumoknak akadnak meczenásai, a kiknek azután a gyűjtemények rohamos növekedése köszönhető. Nem akarunk ez alkalommal az amerikai múzeumok vetélkedő milliomosaira emlékeztetni, hanem csak az európai fehér holló társaikra. A legtöbb múzeum anyagi körülményei nem engedik meg a

nagyobb bevásárlásokat, még kevésbé egész gyűjtemények megvételét, azért nem egy gyűjtemény gondozója a szerzés más módjához fordul. különösen akkor, ha a gyűjtemény tulajdonosa vagy örökösei azt anyagi körülményeiknél fogva nem ajándékozhatják oda. Így szerezte meg a bécsi múzeum a PLÁSON-féle, majd később a HAUSER-féle bogárgyűjteményt, akadt mecenás, a ki azokat megvette és a múzeumnak ajándékozta. Így járt legújabban a drezdai múzeum is, a mennyiben egy jóakarója megvásárolta RIBBE ismert utazó és gyűjtő nagy Lycaenida-gyűjteményét és azt odaajándékozta a múzeumnak. Ez a gyűjtemény 2300 faj, 9300 példány, kéklepkeket tartalmaz, közte 135 typust. A drezdai múzeum Lycaenida-gyűjteménye ezáltal a leggazdagabb és legnagyobb európai kéklepke-gyűjtemény lett. CSIKI.

Faunánk legnagyobb vak bogara. — Barlangjaink kutatása az utolsó években nagy lendületet vett, minden év egész sor új állatot eredményez. Az ezidei gyűjtések kimagasló eseménye faunánk legnagyobb Anophthalmusának felfedezése a *Duvalius* alnemből. STILLER Győző buzgalmának köszönhetjük az *Anophthalmus (Duvalius) Langhofferi* CSIKI [Ann. Mus. Nat. Hung. XI, 1913, p. 386] felfedezését egy Józsefváros (Josipdol) környéki barlangban. Ez az új faj, mely az *A. Eurydice* SCHAUF. legközelebbi rokona, 9 mm. hosszú. Nevét DR. LANGHOFFER ÁGOST zágrábi egyetemi tanár tiszteletére kapta.

CSIKI.

Bogárgyűjtőink figyelmébe! — Újabban KOLBE és BERNAU nagyobb tanulmányokat írtak a *Carabus cancellatus* ILLIG. magyarországi fajváltozatairól, mely alkalommal számtalan új nevet is vezettek be az irodalomba. Fenti szerzők cikkei kényszerítenek, hogy a kérdéssel újból foglalkozzák, azért arra kérem gyűjtőinket, hogy felesleges vagy nélkülözhető anyagukból néhány példányt a Magyar Nemzeti Múzeumnak juttassanak. Esetleg megvásárolom vagy becserelem az anyagot szép külföldi bogarakkal. A bogarak lehetnek borszeszben is, azonban termőhelyük pontos megjelölése okvetetlenül szükséges. Ez alkalomból szívesen vállalkozom gyűjtőink enemű anyagának revideálására is. — CSIKI ERNŐ — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum.

Irodalom.

Seidlitz, Dr. Georg: Bericht über die wissenschaftlichen Leistungen im Gebiete der Entomologie während des Jahres 1911. Insecta: Allgemeines und Coleoptera. Berlin (NICOLAI'sche Verlags-Buchhandlung R. STRICKER) 1913; p. 1–328. — Ára 48 márká.

Szerző mint eddig is a meghatározott időre elkészült az 1911.

évi rovar-tani irodalom ismertetését tartalmazó kötetel. Az általános rovar-tani irodalom ebben az évben, az 1910-ikivel szemben, sokkal kevesebbnek bizonyult, mert míg a múlt évi összeállítás 368 munka és közleményről tudott beszámolni, addig az 1911. évben csak 196 közlemény jelent meg, melyek közül 14 önállóan, 182 pedig különféle folyóiratokban látott napvilágot. Az általános rovar-tani irodalom közleményeit a folyóiratok és tartalmuk szerint csoportosítja szerző, miáltal könnyű áttekintést nyerhetünk arról. A kötet legnagyobb részét most is a bogártani irodalom ismertetése foglalja el. 1911-ben 841 bogártani munka látott napvilágot, ezek közül 25 önállóan és 816 különböző folyóiratokban jelent meg. A folyóiratok közül tisztán bogarászati tárgyú négy van. Az 1911-iki összeállítás szerint, mely szerző szerint nem egészen teljes, mert sok közleményt időre még nem tudott megszerezni, összesen 190 új nemet, 70 új alnemet, 3075 új fajt és számos új fajváltozatot írtak le. Az anyag mint eddig is a következő csoportosításban tárgyalattott: *a* A közlemények jegyzéke szerzők szerint, *b* folyóiratok és *c* tartalmuk szerint, *d* a bogarak családok szerint. A kötetet az új nemek és alnemek tárgymutatója fejezi be. Ez a kötet is méltán sorakozik az előbbiekhöz, az nélkülözhetetlen kézikönyve lesz minden komolyan dolgozó bogarásznak.

*

W. Junk: Bibliographia Lepidopterologica. Berlin, 1913. (p. XXVI et 142, tab.). — Ára kötve 1:30 márka díjmentes megküldéssel.

A Rovartani Lapok múlt évi kötetében (XIX, 1912, p. 32) ismertettük azt a hasznos kézikönyvet, mely a bogarászati irodalom összeállítását tartalmazza. Nemrégiben megjelent ennek párja a lepkészeti irodalomról. A sűrke vászonkötésű kötetben 3989 lepkészeti munka, különlenyomat és folyóirat címét, bibliografiai jegyzetekkel és árával kiegészítve, találunk felsorolva. A bevezető részben felvilágosítást találunk a legfontosabb tudnivalókról, tanácsadója a lepkésznek az őt érdeklő irodalomról, a mi eléggé kiviláglik, ha egyes fejezeteire utalunk: Tankönyvek kezdők részére; Tudományos irodalom; Lepke-katalogusok; Nomenklatura-mozgalmak; Történeti becsű és bibliografiai irodalom; Fosszilis rovarok; Élettani művek; Hernyók; Képeskönyvek; Külföldi lepkékre vonatkozó munkák; A faunisztikai irodalom (országok szerint); Egyes családok és nemek irodalma; Folyóiratok. Egy valamire való lepkészeti könyvtár összeállítása szerző szerint 50 ezer márkát, az évi előfizetések pedig 600 márkát igényelnek. A kötetet a „Lepidopterorum Catalogus” szerzőinek arcképe díszíti. A Bibliographia Lepidopterologica, épúgy mint elődje a Bibliographia Coleopterologica, a rovarászok, főleg

azonban a lepkészek jó tanácsadója lesz, melyet dolgozóasztalukon nem fognak nélkülözhetni, mert hamarosan minden irodalmi kérdésben felvilágosítást adhat. Ezt a kötetet is csak melegen ajánlhatjuk az érdeklődőknek. Megrendelhető a kiadónál: W. Junk, Berlin W. 15, Sächsische Strasse 68.

CSIKI.

*

Lundström, C.: Neue oder wenig bekannte europäische Mycetophiliden. II. (Annal. Mus. Nat. Hung. X. 1912, p. 514–522, Tab. V.)

Ebben a cikkben szerző leír néhány magyarországi fajt is a M. Nemzeti Múzeum gyűjteményéből. Az új fajok a következők: *Platyura forcipula* (Budapest, Visegrád, Brassó, Kőrösmező), *Loewiella hungarica* (Kőrösmező), *Anaclinia minor* (Mehádia), *Mycetophila pulchra* (Tisza-Borkút), *M. calva* (Bucsecs), *M. triangularis* (Kőrösmező) és *M. posticalis* (Verestorony).

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

*

Tiltscher, Paul: Arg. Amathusia var. transsylvanica subsp. nov. (Entomolog. Zeitschrift, Frankfurt a. M. XXVI, 1913, p. 210–211).

Szerző Gyergyószentmiklós-on (Csík vm.) az Erdélyből eddig ismeretlen *Argynnis Amathusia* Esp. néhány példányát gyűjtötte és ezeket REBEL tanácsára mint a törzsfajtól eltérőket var. *transsylvanica* névvel jelölte. Az új fajváltozat kisebb mint a törzsfaj, kifesztíve 37–38 mm., felülete világosabb, a fekete mustrázat gyengébb: alul halványabb, a hátsó szárnyak sárga csíkja teljesebb és el nem homályosított, a szegélypontok kisebbek és a szegélyháromszögek rövidebbek.

CSIKI.

*

Rothschild, N. Charles: Some notes on *Platyptilia miantodactyla*. (The Entomologist's Monthly Magazine. [2] XXIV, 1913, p. 159–160).

Szerző ezt az érdekes aprólepkét Pusztapeszéren gyűjtötte néhány példányban, melyek közül egy hímet CHAPMAN-nak adott át megvizsgálásra. CHAPMAN megállapította, hogy ez a faj nem tartozik a *Stenoptilia*-nembe (STAUDINGER és REBEL is idesorolják lepkékatalogusukban), hanem egy *Platyptilia*, mely közel áll az angolországi *pallidactyla*-hoz. A *miantodactyla* megegyezik a többi *Platyptilia*-val, uncusa azonban hegyes, keskenyebb és hosszabb mint a *pallidactyla*-é. A *Pl. miantodactyla* az *Achillea ochroleuca*-ról gyűjthető és valószínűleg ez a tápnövénye is, legalább a lepke és a nőstény elterjedési köre összeesik. Ebben a növényben kell hernyóját is keresni.

CSIKI.